

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ**

**TOPLUMSAL DUYARLILIK PROJELERİ UYGULAMA VE ARAŞTIRMA
MERKEZİ**

“KARS ANI ÖREN YERİNİN ÖNEMİ ve UYGULAMALI DERS”

Proje Kodu: 6177FD6743426

SONUÇ RAPORU

Proje Yürütücüsü:

Arş. Gör. Muhammed Emin DOĞAN

Ekim, 2021

ERZURUM

İÇİNDEKİLER

Önsöz	2
Özet	3
Abstract (İSTEĞE BAĞLIDIR. DİLERSENİZ DOLDURUNUZ.).....	4
Materyal ve Yöntem	5
Proje Uygulamasına Ait Görseller.....	7
Sonuçlar	20

ÖNSÖZ

Sanat, insanlığın varoluşundan itibaren onun bir işi, ürünü veya yeni bir şeyler ortaya koyması olarak var olmuştur. Sonsuz derinlikte ve genişlikte olan, ölçüsü hakkında tam olarak bilgimiz olmayan, büyük bir enginlik içinde yaşadığımız evrende insanın sanat hakkındaki düşüncelerini ifade etmek oldukça güçtür. Genel anlamda Sanat, insanın duyu ve düşüncelerinin özgün bir şekilde estetik kaygısı güderek anlatması olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Sanat Tarihi de en özet tanımlama ile kişinin kendi kültürünü ve dünya kültürlerini öğrenmeye, araştırmaya sevk eden bilim dalıdır. Kültür, medeniyet ve birey kavramlarının tarihsel süreç içerisinde ne şekilde değişime uğradığı ve bu süreçte kültür kavramının hayati bir organı olan sanat olgusunun tanım, işlev, değer ve aidiyet yönünden nasıl değişiklik gösterdiğini adım adım izleyen disiplinler arası bilgiler içermektedir.

Kültürel miras olarak adlandırılan eski eserlerin tanıtılması ve öğretilmesi amaçlanan Sanat Tarihi Bölümünde insanlığın ortaya çıktığı ilk dönemden itibaren başlayıp günümüze kadar gelen süreci ele alan çeşitli toplumlara, medeniyetlere ve kültürlere ait Sanat Eserleri eğitim olarak verilmektedir. Kadim uygarlıkların buldukları coğrafya, yaşam kültürleri, ortaya koymuş oldukları tarihi eserleri ve tarihsel süreç içerisindeki yerleri belirli metodoloji ve yöntem ile anlatılmaktadır.

Dünya mimarlık tarihinin en önemli kentlerinden biri olan Ani Şehri, tarih öncesi dönemlerden itibaren stratejik önemi ile bölgede kurulan tüm medeniyetlerin sahip olmak istedikleri bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortaçağ döneminde Anadolu'da yer alan en büyük kentlerden biri olan Ani, siyasi, tarihi, ticari, ekonomik, kültürel açıdan oldukça zengin materyalleri bünyesinde barındırmaktadır.

ÖZET

" **Kars Ani Ören Yerinin Önemi Ve Uygulamalı Ders** " projesi ile Atatürk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğrencilerinden oluşan çalışma grubunun 1. Sınıftan itibaren görmeye başladıkları Bizans Mimarisi ve Anadolu Selçuklu Sanatı derslerinde eğitim olarak verilen Ani şehrini yerinde görerek ziyaret etmeleri amaçlanmıştır.

Sanat Tarihi Bölümü öğrencilerinin katılımı ile yürütülen projede, öğrencilerin teorik olarak aldıkları dersi pratikte uygulamaları amaçlanmıştır. Bu bağlamda Paleolitik Dönemden itibaren yerleşim alanı olan Ani şehrinde incelemelerde bulunulmuştur. 52 katılımcıyla gerçekleştirilen uygulamada öğrencilerin tarihi yapıları incelemesi, fotoğraflaması ve mimari çizimler yaparak değerlendirmede bulunmaları istenmiştir. Kültür Bakanlığı tarafından yürütülen kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan eserler incelenerek öğrencilerin kazı uygulama teknikleri hakkında bilgi edinmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin kazılarda ortaya çıkarılan mimari eserler, seramik buluntular, mutfak kapları, sikkeler, cam eserler ve küçük mimari buluntuları inceleme fırsatı sunulmuştur.

Bu proje Atatürk Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri tarafından desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kars, Ani, Mimari, Sanat, Uygulamalı Ders.

ABSTRACT

With the "The Importance of Kars Ani Site and Practical Lesson" project, it is aimed that the study group consisting of Atatürk University Art History Department students visit the city of Ani, which is given as an education in the Byzantine Architecture and Anatolian Seljuk Art classes, which they have started to see since the 1st grade.

In the project, which was carried out with the participation of the students of the Art History Department, it was aimed that the students applied the course they took theoretically in practice. In this context, investigations were made in the city of Ani, which has been a settlement area since the Paleolithic Period. In the application, which was carried out with 52 participants, the students were asked to examine, photograph and evaluate historical buildings by making architectural drawings. The artifacts unearthed during the excavations carried out by the Ministry of Culture were examined and it was aimed that the students learn about the excavation techniques. Students were given the opportunity to examine architectural artifacts, ceramic finds, kitchenware, coins, glass artifacts and small architectural finds unearthed during the excavations. This project was supported by Atatürk University Social Awareness Projects.

Keywords: Kars, Ani, Architecture, Art, Applied Lesson.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu çalışma bir Toplumsal Duyarlılık Projesi'dir. Yapılan bu Proje, Atatürk Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü tarafından desteklenmiştir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Proje, yürütücü tarafından Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyeleri ve öğrencilerinden oluşan katılımcılar ile 30.10.2021 tarihinde Kars İl merkezine yaklaşık 40 km mesafede yer alan Ani Ören Yeri'nde gerçekleştirilmiştir.

Projenin Uygulanışı

Projenin uygulanabilmesi için Sanat Tarihi Kulübü tarafından öğrencilere gerekli duyuru, dijital platformlarda ve Duyuru Panosuna görseller asılarak yapılmıştır. Ulaşım ve yemek için birçok firma ile görüşme sağlanarak en uygun fiyat teklifi sunan şirketlerle anlaşma sağlanmıştır. Kars Ani Ören Yeri Kazı Başkanı Doç. Dr. Muhammet ARSLAN ile görüşme gerçekleştirilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Katılımcı öğrencilere projenin Atatürk Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından desteklendiği bilgisi verilmiştir. Özellikle yapılan projenin geziden ibaret olmadığı, Bizans Mimarisi ve Anadolu Selçuklu Sanatı Derslerinin uygulamalı derslerinin Ani Ören Yerinde yapılacağı bilgisi paylaşılmıştır.

30.10.2021 tarihi itibari ile saat 07.30'da Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyeleri ve 46 öğrenci ile Erzurum'dan hareket edilmiştir. Erzurum İline yaklaşık 65 km uzaklıkta yer alan Tarihi İpek Yolu güzergahında, İlhanlı Hükümdarı Gazan Han'ın veziri Salduzlu Emir Çoban Noyin tarafından 1295-1304 yılları arasında inşa ettirilen Çoban Dede Köprüsü'nde kahvaltı yapılmış ve bölümümüz Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Haldun ÖZKAN tarafından köprünün tarihçesi, banisi, mimari özellikleri, süsleme ve malzeme-teknik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Detaylı bilgilendirmeden sonra köprünün etrafında öğrencilerle incelemelerde bulunulmuş, köprü mimarisinde görülen topuk, selyeran, kemer gözü gibi mimari terminoloji yerinde gösterilerek süslemeler hakkında bilgi verilmiştir.

Fotoğraf : Çoban Dede Köprüsüne Ait Görseller

Çoban Dede Köprüsü'nde yapılan inceleme ve değerlendirmelerden sonra Kars-Ani şehrine doğru hareket edilmiştir. Yol esnasında bölüm hocaları tarafından Kars şehrinin coğrafyası ve tarihçesi hakkında detaylı bilgiler sunulmuş, Kars şehrinin stratejik öneminden bahsedilmiştir. Yaklaşık 3 saat süren yolculuk sonrası Ani Ören Yeri'ne ulaşılmıştır.

Kültür Bakanlığı Ani Ören Yeri Başkanı ve Kars Kafkas Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Muhammet ARSLAN tarafından karşılama merkezince karşılanan öğrencilerimiz biletlerini alarak Ören Yeri gezisine başlamışlardır. Kentin sınırları 100 hektarlık bir alan içerisindeyken dış surları 5.5 km yi bulmaktadır. Dış surları önünde öğrencilere Ani Şehrinin tarihçesi ve surları hakkında bilgi verilmiştir.

Fotoğraf: Ani Şehri Surları

Ardından kuzeyde yer alan Aslanlı Kapı'dan devam eden 750 m.lik çarşı yolunun bitiminde, Türkiye-Ermenistan sınırını ayıran Arpaçay'a nazır bir konuma yerleştirilen Ebu'l Menuçehr Camii'ne geçilmiştir. Anadolu'da yer alan ilk Türk-İslam mimarisi olarak bilinen yapı Prof. Dr. Haldun ÖZKAN tarafından detaylı olarak mimarisi tanıtılmıştır. Kültür Bakanlığı tarafından restore edilen yapının onarım geçiren bölümleri ve bu bölümlerde nasıl bir onarım faaliyeti yapıldığı hakkında bilgi verilmiştir. Doç. Dr. Muhammet ARSLAN tarafından caminin etrafında yapılan kazı çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Caminin batısında bulunan çarşıda gerçekleştirilen kazılar ve kazı teknikleri hakkında da değerlendirmede bulunulmuştur. Öğrencilerin kazı alanını gezmesi ve ortaya çıkarılan buluntuları yerinde incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf: Ebul Menuçehr Camii

Ardından Bagradi Hanedanlığı döneminde inşa edilen Ani Katedrali'ne (Fethiye Camii) geçilerek bu yapıdaki koruma çalışmaları ve tarihi, mimari özellikleri, süsleme özellikleri bölüm hocaları tarafından anlatılmıştır. Ani iç surları içinde kalan bölümde yine Bagradiler döneminde inşa edilen Halaskar Kilisesi, Tigrant Honents Kilisesi, Bakireler Manastırı, Aziz Krikor Kilisesi, Aziz Krikor Şapeli, Nakışlı Kilise gibi Bizans Dönemi inşa edilen kiliseler Sanat Tarihi açısından tüm özellikleri ile öğrenciye tanıtılmıştır. Özellikle yapı içlerinde bulunan freskler, yapım aşamaları, teknikleri, renk özellikleri anlatılmıştır.

Türk İslam döneminde inşa edilen Ani Kervansarayı, Selçuklu Sarayı, Hamam, Arpaçay üzerinde yer alan Ani Köprüsü plan, mimari, malzeme ve teknik özellikleri ile Prof. Dr. Haldun ÖZKAN ve Doç. Dr. Muhammet ARSLAN tarafından öğrenciye tanıtılmıştır. Tanıtımı yapılan mimari eserlerinin çizimleri öğrenciden istenmiştir. Ancak hava koşullarının uygun olmaması nedeni ile çizim yapılamamış, teorik olarak bilgi verilmiştir.

SONUÇ

Yapılan proje ile Atatürk Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğrencilerine İpek yolu güzergahında yer alan ve tarih boyunca oldukça önemli bir yerleşim yer olan Ani Şehri bünyesinde bulundurduğu yapıları, stratejik önemi tanıtılmıştır. Ortaçağın en önemli şehirlerinden biri olan Ani, Urartu, Med, Pers, Arap, Sasani, Bagradi, Bizans ve Selçuklu medeniyetlerine ev sahipliği yapmıştır. Hemen hemen her medeniyete ait kalıntıların bulunduğu bu muazzam şehrin bölüm öğrencilerimiz tarafından bilinmesi, yapıları gezerek bilgi sahibi olması projenin amacını oluşturmaktadır.

Yapılan bu proje ile katılımcı öğrencilere birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar verilen teorik eğitimin pratikte uygulama fırsatı verilmiştir. Kazı alanlarında kazı yapma teknikleri, eser inceleme, ortaya çıkarılan buluntuların in situ durumlarını görme imkanı sağlanmıştır. Restoreye alınan mimari eserlerin yerinde inceleme yapılması ile restorasyon teknikleri, restorasyon hataları, kullanılan malzeme ve teknik gibi konular öğrencilere detaylı olarak sunulmuştur.

Projeyi destekleyerek öğrencilere bu imkanı sunan başta Atatürk Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri Uygulama ve Merkezi'ne, Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyeleri'nden Prof. Dr. Haldun ÖZKAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Zerrin KÖŞKÜ'ye, Arş. Gör. Nihat Sefa KOMESLİ'ye, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Nurettin ÖZTÜRK'e, Kafkas Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Ani Ören Yeri Kazı Başkanı Muhammet ARSLAN'a ve kıymetli öğrencilerimize teşekkür ederiz.